

І.Р.МИХАЙЛЮК,
кандидат педагогічних наук;
Т.О.ВАВРИК,
асистент
(м.Івано-Франківськ)

Розвиток педагогічної творчості у студентів вищих технічних навчальних закладів

У статті розглянуто формування педагогічної творчості у студентів вищих технічних навчальних закладів як складового компонента готовності до професійної педагогічної діяльності. Зосереджено увагу на становленні та розвитку професійно-педагогічних здібностей особистості майбутнього педагога з технічною освітою. Запропоновано форми та методи стимулювання та активізації професійної педагогічної діяльності з урахуванням виявлених недоліків щодо становлення творчих фахівців. Викладено основні шляхи формування педагогічної творчості у навчально-виховному процесі вищого технічного навчального закладу.

Ключові слова: педагогічна творчість, педагогічна діяльність, майбутній викладач технічних дисциплін.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Важливою категорією у реалізації педагогом своєї професійної діяльності виступає педагогічна творчість. Досліджуючи проблему формування готовності до педагогічної діяльності у студентів вищих технічних навчальних закладах, вважаємо, що саме творчість є невичерпним джерелом ініціативності, активності, інноваційності педагога та його постійного натхнення до вдосконалення всього педагогічного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій... У результаті теоретичного аналізу наукової літератури (В.Андрущенко, Г.Полякова, М.Поташник, В.Радомець, С.Сисоева) та особистих спостережень ми прийшли до висновку, що стимулювання педагогічної творчості створюють умови для самовтілення творчого потенціалу майбутнього викладача. Насамперед, відзначимо, що формування творчої особистості майбутніх викладачів ВТНЗ є складним процесом. Творчій майстерності фахівця притаманні певні особливості, вона певною мірою індивідуалізована та суттєво залежить від сформованості наукового світогляду та рівня креативності особистості.

Формулювання цілей статті... Формування наукового світогляду студентів, розвиток їх творчих здібностей, навичок самостійності у навчально-пізнавальній діяльності зумовлені вимогою вдосконалення освітнього процесу відповідно до вимог Болонського процесу. Сьогодні у вищій освіті спостерігаються зумовлені зовнішніми впливами суперечності між потребами особистості та процесом її професійного становлення та розвитку. Вважаємо, що студентам ВТНЗ, як потенційним педагогам, слід закласти певну систему знань із психолого-педагогічних дисциплін задля їхньої самореалізації безпосередньо на викладацькій ниві. Це сприятиме розвитку креативності в особистісній та професійній сфері.

Нам імпонує твердження з цього приводу Є.Зеєра [3]. Науковець наголошує на тому, що на професійне становлення особистості інженера-педагога впливає розвиток його творчого потенціалу. Згідно з дослідженнями автора у підготовці майбутніх педагогів із технічною освітою варто звертати велику увагу на розвиток та поступове становлення професійно-педагогічних здібностей, умінь і навичок. Ми переконані, що в умовах сьогодення вища технічна освіта повинна забезпечити майбутньому фахівцю засвоєння не лише теоретичної бази, а й ґрунтовної практичної. Головне завдання ВТНЗ щодо підготовки майбутніх викладачів до педагогічної діяльності вбачаємо у сприянні професійно-педагогічній самореалізації та готовності до неї на ринку праці, що неможливе без належного розвитку творчого потенціалу.

Виклад основного матеріалу... Недосконалість системи стимулювання творчої роботи педагога, неефективність функціонування, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду і творчих знахідок викладачів-новаторів негативно впливають на самореалізацію майбутнього викладача, що працюватиме у ВТНЗ. Зазначимо, що творчість та прагнення творчого натхнення суттєво впливають на успіхи студентів у навчанні. Ми повністю поділяємо думку Г.Полякової [5] у тому, що сучасну систему вищої освіти характеризує відсутність чітко розроблених критеріїв розвитку творчої діяльності педагогів. Автор переконливо доводить, що сьогодні можна спостерігати такі явища, як:

- ігнорування творчості як цінності;
- відсутність технічної й технологічної основи для реалізації творчого потенціалу фахівців;
- обмеження свободи особистості, що розвивається за умови суворого регламентування всіх видів її роботи;

- відсутність орієнтування вітчизняної освіти на творчих фахівців із поведінкою, в якій пріоритетною є дисциплінованість із чітким виконанням наказів;
- низька обізнаність викладачів із технологією формування творчих умінь і здібностей студентів [5, с.3–4].

Таким чином, саме творчий потенціал майбутніх викладачів технічних дисциплін дасть можливість для пошуку конструктивних шляхів активізації професійної діяльності. Одним із напрямів розвитку педагогічної творчості в навчально-виховному процесі ВТНЗ розглядаємо впровадження активних форм і методів навчання, які сприяють досягненню очікуваних результатів. Особливої уваги у цьому аспекті набуває інтегрування нормативних дисциплін. З-поміж них виокремлюємо такі: загальну педагогіку (досліджує проблеми системи навчання), загальну психологію (вивчає розвиток психічних процесів), інформатику (розглядає питання обробки інформації), педагогічний менеджмент (оптимальне управління навчальним процесом).

Вважаємо за доцільне реалізацію нової, альтернативної методики викладання, яка спрямована на виховання творчої особистості майбутнього викладача. Стимулювання педагогічної творчості, створення умов для самовтілення творчого потенціалу студента розглядаємо як одну із найважливіших обставин, що впливають на весь процес навчання у сучасному ВТНЗ України.

Основними шляхами формування творчої особистості студента ВТНЗ визначаємо ознайомлення із сучасними досягненнями методики викладання предметів фундаментального та гуманітарного циклів, проведення семінарів – тренінгів, створення ситуативних творчих груп для розв'язання актуальних проблем методичного забезпечення викладання модульних курсів. Під впливом зазначеного вище, студент ВТНЗ навчиться самостійно оцінювати і творчо застосовувати будь-які традиційні чи новітні підходи до викладання технічних дисциплін.

На нашу думку, систематичне вправління студентів у розв'язанні педагогічних симуляційних задач дозволяє сформувати їхню готовність до творчої реалізації педагогічної діяльності на нормативно-репродуктивному та нормативно-адаптивному рівнях. Учені (М.Поташник [6], С.Сисоева [7]) визнають, що на розвиток творчості вагомий вплив має свідомий добір і використання різних технологій, рекомендацій науковців та практиків, які базуються на врахуванні конкретних умов праці. Суттєву роль відіграє поступовість перенесення власного і запозиченого педагогічного досвіду в нові ситуації.

Отже, студенти ВТНЗ повинні уміти створювати такі програми та навчально-виховні плани предмета, що будуть сприяти детальному, поглибленому вивченню найважливіших проблем, ідей і тем, в яких інтегруються навчальні знання зі структурами мислення; вчити творчо викладати навчальний предмет із забезпеченням ефективного засвоєння базових знань, оволодіння вміннями та навичками розвитку продуктивного мислення, а також формуванню навичок його практичного застосування. Надалі це забезпечуватиме переосмислення одержаних знань і генерування нових ідей, оволодіння вміннями так організувати навчально-виховний процес, щоб він поєднував можливості студентів самостійно опановувати нову інформацію, складніші вміння самостійного набуття знань.

На основі аналізу наукового дослідження Р.Ваврик [2], ми прийшли до розуміння того, що організація навчально-виховного процесу у ВТНЗ на основі стимулювання творчого потенціалу буде сприяти:

- формуванню у студентів потягу до самоосвіти, саморозвитку, самовиховання та самовдосконалення;
- розвитку вміння стимулювати ініціативу та самостійність у навчанні, вихованні та розвитку;
- створенню атмосфери психологічної свободи і незалежності зі збереженням взаєморозуміння, взаємоповаги і взаємодопомоги відповідно до обставин;
- розумінню взаємозв'язків, взаємозалежностей із іншими людьми, природою, культурою тощо;
- оволодінню вміннями вправління і тренування особистісних якостей і задатків, що сприяють розвитку творчої особистості у подальшому.

Аналізуючи початок педагогічної діяльності молодих викладачів, ми звернули увагу на те, що вони, зазвичай, прагнули подавати навчальний матеріал відповідно до нормативного змісту. Згодом, вивчаючи міжпредметні зв'язки, здійснюючи наукові дослідження та маючи доступ до високоякісних баз даних, молодий викладач, який має належний рівень творчості, починає усвідомлювати, що нормативний зміст навчального матеріалу не завжди досконалий і його слід творчо переглянути задля переструктурування власної ідентичності відповідно до специфіки її нових елементів. Науковці [4] переконані, що на початковому етапі власного професійного зростання молодий викладач опановує здатність створювати новий нормативний зміст навчального матеріалу, тобто нову норму вищого рівня. Надалі навчальні програми, які регламентують нормативний зміст навчального матеріалу з кожної дисципліни, регулюються

нормою ще вищого рівня – освітньо-кваліфікаційними характеристиками та освітньо-професійними програмами для певної професії. Отже, викладач повинен постійно визначати ієрархію нових елементів і порівнювати її з попереднім комплексом його особистісно-рольових цінностей.

Таким чином, молодому викладачеві технічних дисциплін необхідне використання креативного потенціалу, який сформувався під час навчання у ВТНЗ. Здатність творчо визначати норму, незалежно від її місця в ієрархічній структурі нормативної педагогічної діяльності викладача, розглядаємо як важливу особистісну професійно значущу рису. Під час експериментального дослідження встановлено, що, чим глибший взаємозв'язок між нормовідповідними і творчими компонентами діяльності, тим вищий рівень професійної майстерності викладача. Водночас, важливим для нас є прагнення студента до посилення цього взаємозв'язку, яке ми розглядаємо як важливий чинник його професійної придатності.

Творчість допомагає у перетворенні студентів ВТНЗ у педагогів-професіоналів, здатних не лише створювати корисні для суспільства продукти діяльності, а й активно впливати на розвиток професійно-педагогічної діяльності загалом. Професійний розвиток студентів починається ще на першому курсі навчання у вищій технічній школі. Ми переконані, що для розвитку їхнього творчого потенціалу значної уваги необхідно надати процесові коригування й узгодження робочих навчальних програм, затверджених Вченою радою університетів, між навчально-методичними комісіями випускних кафедр технічних факультетів із інститутом гуманітарної та фундаментальної підготовки. Вагомий потенціал у розвитку творчості студентів несе запровадження інтегрованих форм і методів навчання та цілеспрямована організація педагогічної практики. Саме на практиці студенти можуть переймати досвід кращих педагогів-новаторів із високим рівнем творчого потенціалу. Під час проходження практики студенти займаються вивченням передового досвіду викладачів, дослідженням специфіки навчально-виховного процесу ВТНЗ, виконанням педагогічних завдань, участю у громадському житті студентства та педколективу.

Висновки з описаного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Ми вважаємо, що функціонування професійно-педагогічної готовності майбутнього фахівця до педагогічної діяльності залежить від рівня розвитку його творчого потенціалу, готовності до самовдосконалення, що передбачає роботу студента над собою на стадії самостійного професійного самовизначення та самовдосконалення. На нашу думку, готовність до самовдосконалення виступає вищим рівнем розвитку творчості. Водночас, готовність до самовдосконалення розглядаємо в широкому розумінні його змісту, виокремлюючи у ньому соціально-культурний, професійно-духовний і особистісно-розвивальний аспекти. Випускник ВТНЗ лише тоді здатний ефективно виконувати професійні функції, коли він уміє оцінювати себе як фахівця за потенційними можливостями розвитку, і може систематично самовдосконалювати якості, які у нього вже сформовані.

Високий рівень професіоналізму майбутнього фахівця передбачає оволодіння педагогічною технікою, майстерністю, досвідом. Майбутньому викладачеві важливо не лише дати певну суму знань, а й спонукати його до самонавчання, самовдосконалення, навчити самостійно прислухатися до вимог часу, які поставлені навчально-виховним процесом ВТНЗ. Отже, становлення студента ВТНЗ як педагога значною мірою залежить від його педагогічної компетентності та уміння творчо підходити до організації навчально-педагогічного процесу.

Фахівці інженерної галузі зосереджують увагу на творчому підході до розв'язання проблем активізації пізнавальної діяльності студентів у вивченні фундаментальних, психолого-педагогічних і гуманітарних дисциплін, шляхом організації групових форм роботи, самостійної діяльності, застосування активних та інтерактивних методів навчання, використання проблемно-евристичних задач як базової складової міжпредметних зв'язків у розвивально-модульній системі. Застосування новітніх технологій на заняттях із студентами вищої технічної школи у професійно-педагогічній галузі не тільки розвиває творчий потенціал, а й сприяє підвищенню рівня їх пізнавальної самостійності, досягненню високого рівня самоконтролю, засвоєння знань та умінь, формування необхідних фахових компетенцій. Отже, модернізацію навчального процесу у ВТНЗ доцільно скеровувати на досягнення позитивних результатів на основі традиційних форм навчання студентів та збільшення питомої ваги занять дослідницького спрямування, організацію пошукової, навчально-пізнавальної діяльності в межах навчально-дослідницької та наукової роботи, що дозволить стимулювати творчість студентів ВТНЗ. Надалі вважаємо за актуальне розглянути досвід зарубіжних колег, дотичний до порушеної теми, а також ширше проаналізувати етапи формування готовності до педагогічної діяльності у процесі підготовки студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр → магістр.

Список використаних джерел та літератури:

1. Болонський процес: цикли, ступені, кредити: [моногр.] / [Л. Л. Товаржнянський, Є. І. Сокол, Б. В. Клименко та ін.]. – Харків : НТУ «ХП», 2004. – 144 с.
2. Ваврик Р. В. Розвиток професійної готовності викладачів загальної середньої освіти до педагогічної діяльності у вищих військових навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. В. Ваврик. – К., 2005. – 22 с.
3. Зеер Э. Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Э. Ф. Зеер. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1988. – 116 с.
4. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посібник / [С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін. ; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника]. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.
5. Полякова, Г. Показники педагогічної творчості вчителя / Г. Полякова // Психологія. – 2006. – № 35 (227). – С. 3–4.
6. Поташник М. М. Как развивать педагогическое творчество / М. М. Поташник. – М. : Просвещение, 1987. – 216 с.
7. Сисоева С. О. Діяльність керівника загальноосвітньої школи в розвитку педагогічної творчості вчителів / С. О. Сисоева – К. : ІСДОУ, 1991. – 39 с.

Анотація

И.Р.Михайлюк, Т.А.Ваврик

Развитие педагогического творчества у студентов высших технических учебных заведений

В статье рассмотрено формирование педагогического творчества у студентов высших технических учебных заведений как составного компонента готовности к профессиональной педагогической деятельности. Сосредоточено внимание на становлении и развитии профессионально-педагогических способностей личности будущего педагога с техническим образованием. Предложены формы и методы стимулирования и активизации профессиональной педагогической деятельности с учетом выявленных недостатков относительно становления творческих специалистов. Изложены основные пути формирования педагогического творчества в учебно-воспитательном процессе высшего технического учебного заведения.

Ключевые слова: педагогическое творчество, педагогическая деятельность, будущий преподаватель технических дисциплин.

Summary

I.R.Mukhailiuk, T.O.Vavryk

Development of Pedagogical Creativity in Students of Higher Technical Educational Establishments

The article focuses on the formation of pedagogical creativity in students of higher technical educational establishments as a constituent of component of readiness for the professional pedagogical activity. It deals with the growth and development of professional pedagogical aptitudes of the future technically educated lecturer personality. The ways and methods of incentives and promotion of the professional pedagogical activities considering the drawbacks being in the process of creative specialist formation have been offered. The basic ways of shaping the pedagogical creativity in the educational process of higher technical educational establishment have been given.

Key words: pedagogical creativity, pedagogical activity, future teacher of technical subjects.

Дата надходження статті: «13» лютого 2013 р.

УДК [378.2:001.891]:78(045)

М.А.МИХАСЬКОВА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Особенности написания научно-исследовательских работ из учетом специфики фахової підготовки спеціальності «Музичне мистецтво»

В статті розглядається науково-дослідницька робота як науково-практична категорія, аналізуються види та функції наукових робіт, специфіка їх написання зі спеціальності «Музичне мистецтво». Окремо в статті акцентується увага на напрямках та орієнтирах дипломних робіт з музичної педагогіки та методики музичного виховання, подається орієнтовний перелік тематики робіт з цих галузей. Автором статті підкреслюється, що охоплення педагогічної, естетичної, мистецької та фахово-предметної галузі в процесі написання є обов'язковим елементом наукових робіт майбутніх учителів музики. Вони допомагають фахівцям вирішувати наукові завдання й демонструвати здатність вести науковий пошук, бачити професійні проблеми й застосовувати шляхи, методи, прийоми для їх подолання.*

Ключові слова: науково-дослідницька робота, дипломна та магістерська робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі особливої ваги набуває тип навчальної роботи, який передбачає залучення майбутнього педагога до науково-дослідницької